

Betreft: Instandhouding kerkgebouwen als Religieus Erfgoed in de gemeente Renkum

Geacht College,

1

Dit voorjaar werden we geconfronteerd met het nieuws, dat de Parochie Titus Brandsma zich bezighoudt met het **afstoten van een aantal katholieke kerkgebouwen** die ook **in de gemeente Renkum** staan. We begrijpen, dat verslechtering van de financiële situatie op termijn door functieverlies en een verdergaande ontkerkelijking makkelijk tot uitgesteld onderhoud en sluiting kan leiden. Voor kerken die “aan de eredienst worden onttrokken” adviseert het bisdom de parochies katholieke kerkgebouwen op een verantwoorde wijze te verkopen. Het bisdom blijkt vanwege ongewenste functies (discotheek, supermarkt e.d.) in principe geen voorstander van herbestemmen. Men werkt onder voorwaarden meestal wel mee als het gaat om kerken met een grote cultuurhistorische en monumentale waarde. **In veel gevallen adviseert het bisdom echter om kerken te slopen en de grond te verkopen.**

We hebben geconstateerd, dat een aantal kerkgebouwen op de monumentenlijst staan en een aantal niet. Zo ontbreken met name de gebouwen van de katholieke kerken in Renkum, Heelsum en Oosterbeek op die lijst. Wij zijn van mening, dat **alle bestaande kerkgebouwen** in de gemeente Renkum **als gemeentelijk monument** betiteld moeten worden, zodat sloop op voorhand voorkomen kan worden. In overleg met het bestuur van Titus Brandsma is het goed te bekijken in hoeverre met name de **Onze Lieve Vrouw Ten Hemelopneming** (zie foto hierboven) alsnog **als rijksmonument** erkend kan worden.

Zeker m.b.t. tot voornoemde kerk kan het bij het eventueel afstoten van belang zijn om als gemeente te komen met **een omgevingsanalyse**. Daarmee bedoelen we het in kaart brengen en interpreteren van de verschillende aspecten van het netwerk dat zich rond het

kerkgebouw vormt. Dit netwerk verbindt ook verleden, heden en toekomst met elkaar. We willen benadrukken dat een analyse geen verzameling van gegevens is en niet enkel door bedoeld parochiebestuur of het bisdom mag worden gemaakt. Het is belangrijk dat de toekomstvisie van een kerkbestuur niet het startpunt is van de analyse maar eerder het eindpunt. **De plaatselijke gemeenschap hoort daarbij betrokken te worden.**

De Partij Renkumse Dorpen hoopt overigens dat de katholieke kerk van Renkum haar functie blijft behouden. Ze zou de bedevaartcultuur nog meer kunnen ontwikkelen (**zie noot 1**). We mogen er trots op zijn, dat in het boek “Honderd bedevaartsplaatsen van Europa” van Clemens Jöckle uit 1997 drie Nederlandse locaties besproken worden waarvan Maria van Renkum een prominente plaats inneemt. **De parochiële tuin van de kerk kent paden voor meditatief wandelen**, zodat die tuin zagezegd deel uitmaakt van het gebouw. Bovendien wordt op het informatiebord bij het naar boven gehaalde fundament van het oude klooster uit 1405 verwezen naar een beeld, dat nu in de katholieke kerk van Renkum te zien is.

Foto: parochiële tuin Renkum

In algemene zin vinden we, dat onze **dorpskerken van vitaal belang** zijn. Ook voor de sociale samenhang en de gemeenschapszin. Menige kerk is met hard zwoegen en opbrengsten van burgers tot stand gekomen. **Kerkgebouwen zijn behoorlijk bepalend voor de identiteit van het dorp, ze fungeren als herkenningspunt, kennen soms een grote gevoelswaarde of hebben vanuit toeristisch oogpunt gezien betekenis.**

Wat kan de gemeente Renkum doen?

Het mede onderhouden van kerkgebouwen zal voor de gemeente financieel gezien een bijna onmogelijke (kern)taak zijn. Maar de gemeente blijft wel verantwoordelijk voor de leefbaarheid en kwaliteit van de gebouwde omgeving. Leegstand en verloedering van kerkgebouwen hoort sowieso niet geaccepteerd te worden.

Wij vinden, dat de gemeente bij het in stand houden van de kerkgebouwen als Religieus Erfgoed een rol kan spelen door:

- **alle bestaande kerkgebouwen** in de gemeente Renkum als gemeentelijke monument te betitelen, zodat sloop op voorhand voorkomen kan worden (**zie noot 2**) en in overleg met het bestuur van Titus Brandsma te bekijken in hoeverre met name de kerk van “Onze Lieve Vrouw Ten Hemelopneming” alsnog als rijksmonument erkend kan worden.
- te overwegen in een bepaalde situatie over te gaan tot **het maken van een omgevingsanalyse als onderliggend stuk** waarbij de lokale gemeenschap betrokken wordt en dit bij besluitvorming in geval van sloop te betrekken.
- actief kenbaar te maken verzoeken van de kerkbesturen om subsidie bij andere overheden (Rijk en Provincie) en overige instellingen te zullen ondersteunen (**zie noot 3**),
- aan te geven kerkbesturen te helpen bij het vinden van oplossingen ter voorkoming van sloop en bij het zoeken naar een passende (her- of neven) bestemming van een kerkgebouw,

Ter zijde: bij de St. Joseph kerk te Heelsum kun je onderzoeken of het geschikt kan zijn voor bestaande behoeften: atelier voor kunstenaars, indoorspeelvoorziening voor kinderen etc. In de middeleeuwen speelden kinderen overigens ook vaak in kerken (**zie verder noot 4**).

Graag vernemen wij of u bereid bent onze 4 hierboven genoemde punten over te nemen.

Namens de PRD,
John Bartels / 0317314957 / info@partijrenkumsedorpen.nl

Noot 1
Renkum kan de bedevaartcultuur meer ontwikkelen

Ondanks secularisatie en deconfessionalisering neemt de bedevaartcultuur nog steeds een belangrijke plaats in het geloofs- en maatschappelijk leven van veel mensen in. Ook door de kerkelijke overheden worden bedevaartplaatsen nog steeds, of liever weer opnieuw, gewaardeerd als “grote steunpunten van het geloof”. Van oudsher is de katholieke kerk te Renkum onder meer een bedevaartskerk. Regelmatig komen groepen van elders om de Ma-

Foto: de aankomst van de Betuwse bloesemprocessie met het veer over de Nederrijn te Renkum, ca. 1935.

riakerk te bezoeken en op zaterdagmorgen komen vaak mensen bij elkaar, die gezamenlijk eer willen betuigen aan Maria. Bijzonder is, dat in het boek “Honderd bedevaartplaatsen van Europa” van Clemens Jöckle uit 1997 drie

Nederlandse locaties besproken worden waarvan Maria van Renkum een prominente plaats inneemt. In een oorkonde van 27 februari 1183 wordt overigens al gesproken over een

kapel te Renkum. Omstreeks het midden van de 12e eeuw moet tevens de eerste parochiekerk te Renkum zijn gebouwd. De parochiekerk, die in april 1864 werd afgebroken, bevond zich trouwens aan de noordzijde van de Utrechtseweg, in de bocht van de weg Onder de Bomen.

Het Duitse plaatsje Kevelaer, lid van de Euregio Rijn-Waal, heeft met Renkum gemeen, dat beide een bedevaartplaats aan een rivier zijn en dat pelgrims uit zowel Renkum als Kevelaer elkaars kerken bezoeken. Hoewel momenteel de frequentie onregelmatig en de belangstelling wat eenzijdig is geworden biedt het **werken aan religieus getint toerisme** een kans.

In de infobrief nr. 18 van september 2006 (Euregio Rijn-Waal) stond te lezen, dat de Euregio Rijn-Waal en de Euregio Rijn-Maas-Noord een gezamenlijk gefinancierd project in het kader van grensoverschrijdend pelgrimstoerisme in gang gezet hebben. Het artikeltje was gelardeerd met een foto: de boot over de Maas bij Steyl. **Wat elders kan, moet toch hier ook lukken?** Ooit kwamen pelgrims met de pont naar Renkum, komen ze te zijner tijd ook jaarlijks met de pelgrimsboot vanuit Kevelaer naar Renkum? Aan de PRD zal dat niet liggen.

Noot 2

Als je wilt slopen, moet je in veel gevallen een melding doen aan de gemeente. De melding is verplicht om de openbare orde en veiligheid te beschermen. Daarnaast wil de gemeente ongewenste sloop tegengaan. Wil je een monument of een deel ervan slopen? Dan moet je een omgevingsvergunning aanvragen. Dit geldt ook als je een gebouw binnen een beschermd stads- of dorpsgezicht wilt slopen. Of als in het bestemmingsplan staat dat je een omgevingsvergunning nodig hebt. Bij de sloop van een monument neemt de gemeente binnen 26 weken een besluit.

Zie voorts: Ledenbrief VNG Religieus Erfgoed 2008 / Kenmerk: BAOZW/U200802088

Terzijde: de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en de Vereniging van Beheerders van Monumentale Kerkgebouwen (VBMK) in Nederland hebben de handen ineen geslagen om de lokale overheden en de kerkgenootschappen te ondersteunen bij een gezamenlijk te formuleren toekomststrategie.

Noot 3

Rijksbeleid

De van rijkswege beschermde kerken zijn per 1 januari 2010 ingestroomd in het Besluit instandhouding monumenten (Brim). Vanaf deze datum is het mogelijk voor eigenaren om in aanmerking te komen voor een subsidie. Het Brim is een uitvloeisel van het beleid, dat er op is gericht om een verschuiving te bewerkstelligen van restauratie naar planmatig onderhoud. Sinds 1 oktober 2010 is een nieuwe subsidieregeling voor restauratie van door het Rijk beschermde monumenten (rijksmonumenten) van kracht. De Restauratieregeling monumenten 2010 en 2011 is op 29 juni 2010 gepubliceerd in de Staatscourant. De regeling is gebaseerd op artikel 43 van het Brim. Eigenaren die op grond van het Brim in aanmerking komen voor instandhoudingssubsidie, kunnen een beroep doen op deze restauratieregeling.

Voor monumenten van **vóór 1940** kan dus niet langer een aanvraag worden ingediend, maar wel een suggestie voor aanwijzing worden gedaan. Het verschil is dat de procedure voor aanwijzing niet meer vanzelfsprekend gestart wordt. Een suggestie maakt een kans indien het monument vanwege zijn schoonheid, betekenis voor de wetenschap of cultuurhistorische waarde kan worden aangemerkt als een nationaal of internationaal erkend monument van de Nederlandse architectuur, stedenbouw, landinrichting, bouwtechniek of ruimtegebonden kunst én vanwege zijn hoge zeldzaamheid een onmiskenbare aanvulling vormt op de lijst van beschermde monumenten.

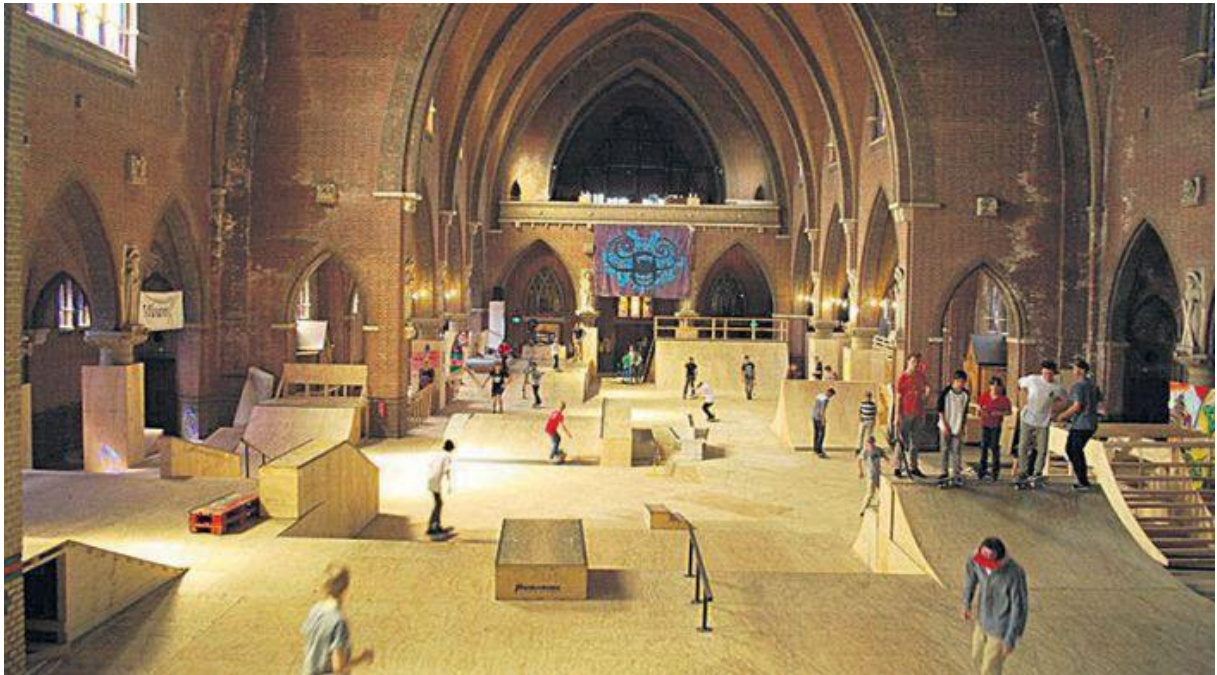
Bij de aanwijzing van een monument wordt rekening gehouden met de mate waarin het monument een positief behoudsperspectief heeft, zowel technisch als functioneel, als wel met de mate waarin het monument een positieve invloed heeft op de kwaliteit van de ruimtelijke omgeving. Suggesties kunnen bij het RCE schriftelijk of online gedaan worden. Het rijksbeleid is tevens gericht op herbestemming en hergebruik. Hiervoor zijn extra gelden beschikbaar gesteld en per 1 juli 2011 twee regelingen van kracht geworden m.b.t. de herbestemming van monumenten en karakteristieke objecten. Het betreft een regeling voor de subsidie van haalbaarheidsonderzoeken en een 'wind –en waterdicht regeling'. De laatste regeling is bedoeld om tijdens de (lange) zoektocht naar een nieuwe functie, het object of complex bouwkundig in ieder geval waterdicht te houden. **De regelingen gelden ook voor karakteristieke panden of complexen die geen monument(en) zijn.** Aan een en ander ligt wetswijziging ten grondslag.

Provinciaal beleid

De uitvoering van het cultuurhistorisch beleid van de provincie Gelderland is verwoord in de nota Belvoir. **Het beleid voor de periode 2009-2013 werd voortgezet in Belvoir 3.** Eén van de thema's is het religieus erfgoed. Dit is gekoppeld aan een breder omgevingsverhaal. Kerken zijn bepalend voor de identiteit van het dorp, ze zijn het eerste wat je ziet als je een dorp nadert. Ze fungeren als herkenningspunt. De provincie vindt de instandhouding van de kerkgebouwen dan ook een maatschappelijke verantwoordelijkheid. Een duurzame leefomgeving is de kern van het provinciaal beleid. De provincie pakt echter niet alles in één keer aan en rekent ook niet alles tot de provinciale verantwoordelijkheid. Het provinciaal bestuur werkt daarom met een Cultuurhistorische beleidskaart als instrument.

Noot 4

6

Meer informatie:

- Kijk hier naar een kerk met een nieuwe bestemming via [Herbestemming kerken? - Steeds meer kerken verdwijnen](#) (zie daarin opgenomen de link met www.youtube.com)
- Reliplan (kerkmakelaar in het herbestemmen van kerkgebouwen en monumenten)
- De website van Stichting Task Force Toekomst Kerkgebouwen

In Aldwinle en Swaffham Prior kwamen geestelijken op het idee om van kerken kampeerplekken te maken en deze **champings** te noemen. (Zie: visitchurches.org.uk/champing).

